

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ

В.К.Звєкова

(кандидат педагогічних наук, Ізмаїльський державний гуманітарний університет)

В статье исследована проблема активизации познавательной деятельности студентов в процессе изучения дисциплин педагогического цикла. Рассмотрены основные методологические ориентиры решения этой проблемы, выявлены ценности, которые формируются в здоровьесберегающей деятельности.

The article investigates basic methodological reference point of activation of the student's cognition through the pedagogical disciplines, and highlights values formed in healthy leisure activities.

Забезпечення цілісності професійної підготовки студентів у ході ступеневої освіти, зокрема до здоров'язберігаючого дозвілля школярів, є можливим завдяки використанню всього комплексу дидактичних заходів, як-от: лекційні, семінарські та практичні заняття, самостійна діяльність, практично-орієнтовне навчання, підготовка курсових і дипломних робіт. Саме такої думки дотримуються сучасні дослідники проблеми професійного розвитку майбутнього фахівця (О.А.Дубасенюк, О.А.Вітвицька, Н.В.Гузій, І.А.Зязюн, Н.В.Кічук, Н.В.Кузьміна та ін.). Науковці здебільшого єдині у визнанні, що підготувати професійно-компетентного педагога можна вже в умовах навчання у педагогічному вищому навчальному закладі лише тоді, коли студент буде занурений у навчально-професійну діяльність, максимально наближену до реалій вчительського буття.

Мета статті – висвітлити деякі підходи до активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі засвоєння ними навчальних дисциплін педагогічного циклу.

Незважаючи на посилену увагу вчених до дидактичних засад розвитку пошукової пізнавальної активності студентів (Г.О.Балл, Ю.З.Гільбух А.В.Фурман та ін.), на периферії наукових інтересів залишається спектр питань, пов'язаних із формулюючим впливом університетських навчальних дисциплін педагогічного циклу на професійний розвиток особистості, зокрема в аспекті підготовки вчителя до здоров'язберігаючого дозвілля вихованців. Натомість системність, послідовність і прогресивна динаміка нарощення складності навчального матеріалу, котрий пропонується студентам у контексті навчальних дисциплін педагогічного циклу, дозволяють активізувати їхню пізнавальну діяльність, створити необхідний інтелектуально-інформаційний базис для формування вмінь організації здоров'язберігаючого дозвілля школярів.

Нами проведено експериментальну роботу, що ґрунтується на вивченні студентами таких нормативних дисциплін психолого-педагогічного циклу:

- бакалаврат: „Педагогіка”, „Психологія”, „Методика виховної роботи”, „Основи педагогічної майстерності”;

- магістратура: „Вища освіта і Болонський процес”, „Педагогіка вищої школи”.

Так, на лекційних заняттях відповідно до теми певного змістового модуля студентам надавалася теоретична інформація про сутність здоров'язберігаючого дозвілля, закономірностей і технологій його організації. На практичних же заняттях увага акцентувалася на активних засобах формування умінь загальнонавчальних педагогічних технологій і розробки власних підходів щодо оптимізації дозвіллевого здоров'язбереження школярів.

Як відомо (В.Кремень, О.Савченко), у зв'язку з упровадженням кредитно-модульної системи роль самостійної роботи значно зростає. Вона є одним із принципово важливих видів професійної підготовки фахівців. Ми дотримуємося дослідницької позиції М.Князян, що самостійна робота – це пізнавальна діяльність, котра спрямована на присвоєння

майбутніми фахівцями системи цінностей самостійного опанування знань про світ, розвиток внутрішньої мотивації студентів, оволодіння змістом їхньої професійної підготовки (1). Відтак розроблені нами самостійні завдання, спрямовані на оволодіння студентами навичками організації здоров'язберігаючого дозвілля, було класифіковано відповідно до таких етапів, як-от: інформаційно-збагачувальний, адаптивно-конструктивний і продуктивний.

За цими етапами організовувалась і спрямовувалася науково-дослідницька діяльність, котра передбачає проведення локальних досліджень у межах підготовки доповідей на студентських науково-практичних конференціях, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, курсових і дипломних робіт з нормативних навчальних курсів – „Педагогіка”, „Методика виховної роботи”, „Психологія” (для студентів бакалаврату) й „Педагогіка вищої школи” (для магістрантів).

З метою актуалізації системи знань про особливості розвитку дітей молодшого та середнього шкільного віку студенти в межах змістових модулів „Особистість у діяльності і спілкуванні”, „Пізнавальна діяльність особистості” готували доповіді за темами: „Закономірності розвитку чуттєвих форм пізнання дійсності у молодших школярів”; „Засоби оптимізації розвитку мислення дітей”; „Методи виховання творчої уяви школярів”; „Характер переживання почуттів дітьми молодшого та середнього шкільного віку”; „Порівняльний аналіз особливостей розвитку міжособистісних стосунків дітей початкової та середньої школи”; „Закономірності формування Я-концепції особистості молодшого школяра”; „Своєрідність спілкування дітей як міжособистісної взаємодії”; „Основні види діяльності школярів молодшого та середнього віку”.

Крім того, нами апробовано й індивідуально-групові форми роботи, а саме: студенти розподілялися на кілька груп (аналітичну й експертну); одна й та ж тема пропонувалася експерту й аналітику, які в ході підготовки доповіді мали розкрити різні аспекти запропонованої проблеми. Представлення матеріалу експертом передбачає обов'язкову аргументацію своїх ідей, котрі мали бути оцінені аналітиком з наведенням спростувань, зауважень, доповнень. Всі інші студенти академічної групи заохочувалися до постановки питань, висловлювання своєї позиції щодо розкриття теми експертом і аналітиком. Наприкінці заняття здійснюється вибір найбільш цікавих, змістовних і повних доповідей, за які студенти отримують певну кількість балів кредиту.

Завдання, які пропонуються на практичних заняттях, у межах інформаційно-збагачувального етапу виконуються й у вигляді рефератів, рефлексивних есе, творчих нарисів. Так, у процесі експериментальної роботи у змістовому модулі „Особистість у діяльності і спілкуванні” студентам пропонувалося підготувати цикл рефератів, зокрема, за такими проблемними питаннями організації здоров'язберігаючого дозвілля школярів:

- „Закономірності формування спілкування як міжособистісної взаємодії у здоров'язберігаючому дозвіллі”;
- „Міжособистісні стосунки у тимчасовому дитячому колективі у контексті здоров'язберігаючого дозвілля”;
- „Розвиток вольових якостей як важливого чинника здоров'язбереження дитини”.

Рефлексивні есе й творчі нариси спрямовано на аналіз власного досвіду студентів з проблем організації здоров'язбереження; вони мають на меті активізувати усвідомлення майбутніми вчителями засобів розвитку альтруїстичних, практичних, гностичних емоцій, уваги, мислення, волі, пам'яті дитини у ході дозвіллевої діяльності.

Під час вивчення навчальної дисципліни „Педагогіка” у змістовому модулі „Вступ до педагогічної професії” за темою „Підготовка і професійне становлення педагога” студенти наприкінці лекції виконували різнорівневі завдання, що мали на меті розкриття педагогічної сутності феномена „здоров'язберігаюча компетентність педагога”.

На семінарських заняттях основною метою підготовки студентів до організації здоров'язберігаючого дозвілля було визнано нами оволодіння майбутніми фахівцями тим найкращим вітчизняним та зарубіжним доробком у цій сфері, який склався на сьогоднішній день.

Інформаційно-збагачувальний етап у змістовому модулі „Історія освіти і педагогічної думки” містив завдання на опрацювання наукових робіт з цієї проблеми, котрі виконувалися самостійно й були представлені на семінарських заняттях, наприклад:

1. Підготуйте конспект статті Л.Согур, Н.Куриленко „Здоровий спосіб життя у курсі шкільної валеології: народознавчий аспект” / Формування професійної культури майбутнього вчителя початкових класів: Зб.матеріалів республіканської науково-практичної конференції: У 2 т. – Т.2. – С. 384-391);

2. Напишіть анотацію таких розділів книги В.Сухомлинського „Серце віддаю дітям”: “Природа – джерело здоров’я”, “Здоров’я, здоров’я й ще раз здоров’я”.

З метою актуалізації самостійно-творчої позиції студентів на семінарських заняттях з курсу „Педагогіка” нами розроблено систему завдань, що передбачають коментування методологічних положень вітчизняних і зарубіжних науковців, розробку варіантів виховних заходів у контексті певної педагогічної парадигми, проведення рефлексивного самоаналізу результатів виховної роботи. В процесі експериментальної діяльності було виявлено, що значним дидактичним ефектом у підготовці студентів до організації здоров’язбереження дітей вирізняються індивідуальні навчально-дослідні завдання. На інформаційно-збагачувальному етапі вони були розподілені нами за змістовими модулями „Загальні засади педагогіки” та „Історія освіти і педагогічної думки”.

Оскільки важливими теоретико-методологічними засадами підготовки студентів до організації здоров’язберігаючого дозвілля дітей є концептуальні положення особистісно орієнтованого виховання, то нами було запропоновано студентам завдання, що передбачали аналіз методологічних положень цієї педагогічної парадигми, наприклад:

- змістовий модуль „Загальні засади педагогіки”:

1. Підготуйте доповідь з теми „Гуманізація здоров’язберігаючого дозвілля дітей у контексті „кризи духовності” в сучасному суспільстві”.

2. Прокоментуйте таке положення І.Беха: „...для особистості здоров’я є не тільки можливістю ефективно діяти в соціальному плані, а й повноцінно реалізовувати себе на своєму психологічному оптимумі. А це вже вихід за межі нормативу, вихід, як кажуть філософи, в особистісну безконечність, у зовсім інші масштаби і вимір себе як людини, що безмежно розвивається. За такого устремління особистість входить у сферу надситуативної активності, у якій тільки й можливі прояви її творчості, пов’язаної із власним тілесно-духовним удосконаленням. Тому ідеал здоров’я – це той стан людини, до якого вона прагне і який, у чому вона впевнена, дає їй змогу почувати себе людиною, бути в гармонії з собою” (2, 222). Сформулюйте принципи організації здоров’язберігаючого дозвілля школярів у контексті особистісно орієнтованого виховання.

3. Проаналізуйте таку ідею І.Беха: „особистість розвивається на полюсі творення, а не на полюсі споживання” (3, 331). Аргументуйте, чому творчість школярів має бути системоутворювальним фактором організації їх здоров’язберігаючого дозвілля?

- змістовий модуль „Історія освіти і педагогічної думки”:

1. Здійсніть аналіз ідей Г.Сковороди, що становлять основу „філософії серця”. Висловіть ваші думки щодо таких філософсько-методологічних проблем здоров’язбереження особистості: „Фізичне виховання дітей та молоді на засадах „філософії серця” Г.Сковороди”; „Пошук правди, самопізнання, „сродна праця” як координати гуманізації здоров’язберігаючого дозвілля дітей і молоді”. Підготуйте реферати за названими вище темами.

У процесі вивчення змістового модуля „Теорія виховання” за темою „Фізичне виховання особистості” студенти добирали науково-методичну літературу з проблеми формування трьох провідних компонентів здоров’язберігаючої компетентності, а саме життєвих навичок, що сприяють: фізичному здоров’ю дитини, соціальному здоров’ю, духовному та психічному здоров’ю.

Отже, методологічним підґрунтям підготовки студентів до організації здоров’язберігаючого дозвілля школярів є ідеї гуманістичної педагогіки, особистісно орієнтованої освіти, відповідно до яких експериментальна технологія функціонує за таких

дидактичних умов, як активізація особистісної пізнавально-діяльної позиції студентів, забезпечення системності їхніх теоретичних знань, орієнтація майбутніх учителів на рефлексивний аналіз результативності власної діяльності у таких аспектах, як спілкування з дітьми на гуманістичних засадах, упровадження колективно-творчої діяльності, забезпечення суб'єкт-суб'єктного підходу, створення ситуацій успіху в дитячому колективі.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо з розширенням наукового знання про активні форми професійного розвитку педагога в аспекті його підготовки до здоров'язберігаючого дозвілля у підсистемі «бакалавр – спеціаліст – магістр».

1. Князян М.О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності студентів: Монографія. – Ізмаїл, 2006.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К., 2003.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. – Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. – К., 2003.